

Bogusław Jędrzejak

Akademia Górnośląska,
im. Wojciecha Korfantego w Katowicach
Katowice, Polska
e-mail: boguslaw.jendrzejak@akademiagornoslaska.pl
ORCID 0000-0001-5752-9851

WPŁYW WSPARCIA POMOCY PUBLICZNEJ NA SYTUACJĘ EKONOMICZNO-FINANSOWĄ MIKROPRZEDSIĘBIORSTWA W OKRESIE EPIDEMII SARS-COV-2

THE IMPACT OF STATE AID SUPPORT ON THE SITUATION
THE ECONOMIC AND FINANCIAL OF MICROENTERPRISE
DURING THE SARS-COV-2 EPIDEMIC

Słowa kluczowe: tarcza antykrzysowa, tarcza finansowa, epidemia SARS-CoV-2, sytuacja ekonomiczno-finansowa mikroprzedsiębiorstwa.

Keywords: *anti-crisis shield, financial shield, SARS-CoV-2 epidemic, economic and financial situation of microenterprises.*

Streszczenie

Prowadzenie i utrzymanie mikroprzedsiębiorstwa, szczególnie w warunkach kryzysu, wymaga od jego właściciela (przedsiębiorcy) podejmowania wielu istotnych decyzji dotyczących różnych obszarów jego działania. Jedną z takich sytuacji kryzysowych, która miała (i nadal ma) istotny wpływ na prowadzenie działalności przedsiębiorstw w ostatnich latach, jak i ich sytuację ekonomiczno-finansową jest epidemia SARS-CoV-2. Sytuacja zagrożenia funkcjonowania polskich przedsiębiorstw w wielu branżach wywołała pierwszą falą epidemii SARS-CoV-2 (marzec 2020 r.), a potem i kolejnymi falami, zmusiła przedsiębiorców do poszukiwania różnych rozwiązań, które pozwoliłyby przetrwać na rynku w tym trudnym okresie. Rozwiązania te dotyczyły z jednej strony zachowania zdolności do świadczenia usług, realizacji procesów wytwórczych czy handlowych, biorąc pod uwagę skalę zachorowalności pracowników na Covid 19. Z drugiej zaś strony poszukiwania środków finansowych mających na celu zachowanie płynności finansowej gwarantującej przetrwanie w warunkach zmniejszonego rozmiaru działalności i popytu na oferowane produkty i usługi, a w niektórych branżach okresowego całkowitego zamknięcia działalności ze względu na ogólnie wprowadzony rządowy zakaz prowadzenia takiej działalności. Jedną z form wsparcia ze strony państwa (rządu) dla przedsiębiorców dotkniętych epidemią SARS-CoV-2 była pomoc publiczna w formie tzw. tarcz antykrzysowych i tarcz finansowych, które miały na celu zapobiec upadłości czy likwidacji polskich przedsiębiorstw.

W niniejszym artykule przedstawiono analizę i ocenę wpływu tarcz antykrzysowych i tarcz finansowych na sytuację ekonomiczno-finansową mikroprzedsiębiorstwa z branży gastronomicznej w okresie epidemii SARS-CoV-2. W badaniach wykorzystano metodę analizy literatury przedmiotu, regulacji prawnych, dedukcji, analizę struktury i analizę porównawczą danych ekonomicznych badanego mikroprzedsiębiorstwa. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, iż wsparcie finansowe pozyskane przez badaną jednostkę w ramach tarcz antykrzysowych i tarcz finansowych okazało się kluczowe dla sytuacji ekonomiczno-finansowej tej jednostki i pozwoli jej utrzymać odpowiednią płynność finansową, rentowność działalności oraz przetrwać w tym trudnym okresie epidemii SARS-CoV-2.

Abstract

Running and maintaining a microenterprise, especially in times of crisis, requires its owner (entrepreneur) to make many important decisions regarding various areas of its operation. One of such crisis situations that has had (and still has) a significant impact on the operation of enterprises in recent years, as well as their economic and financial situation, is the SARS-CoV-2 epidemic. The threat to the functioning of Polish enterprises in many industries caused by the first wave of the SARS-CoV-2 epidemic (March 2020), and then subsequent waves, forced entrepreneurs to look for different solutions, that would allow them to survive on the market in this difficult period. These solutions concerned, on the one hand, the maintenance of the ability to provide services, the implementation of manufacturing or commercial processes, taking into account the scale of the incidence of Covid 19 employees. on the offered products and services, and in some industries, periodic complete closure of activities due to the government's imposed ban on conducting such activities. One of the forms of state (government) support for entrepreneurs affected by the SARS-CoV-2 epidemic was public aid in the form of the so-called Anti-crisis shields and financial shields, which were aimed at preventing bankruptcy or liquidation of Polish enterprises.

This article presents an analysis and assessment of the impact of anti-crisis and financial shields on the economic and financial situation of microenterprises in the catering industry during the SARS-CoV-2 epidemic. The research used the method of analyzing the literature on the subject, legal regulations, deduction, structure analysis and comparative analysis of economic data of the examined microenterprise. The results of the conducted research indicate that the financial support obtained by the audited entity as part of anti-crisis and financial shields turned out to be crucial for the economic and financial situation of this entity and will allow it to maintain adequate financial liquidity, profitability of operations and to survive in this difficult period of the SARS-CoV-2 epidemic.

WPROWADZENIE

Na sytuację ekonomiczno-finansową, funkcjonowanie, jak i rozwój mikroprzedsiębiorstw wpływa wiele różnych czynników. Mogą one mieć zarówno charakter zewnętrzny, jak i wewnętrzny, niemniej jednak ich zakres jest bardzo szeroki, a charakter zróżnicowany. Ponadto należy także pamiętać, iż w warunkach narastającej bariery popytu podstawowym kapitałem przedsiębiorstwa są klienci [Caputa, Krawczyk-Sokolowska i Pierscieniak, 2021]. Warto więc zwrócić szczególną uwagę na kilka stymulatorów rozwoju mikroprzedsiębiorstw, do których można zaliczyć:

- wiedzę, umiejętności, kompetencje i doświadczenie przedsiębiorcy (właściciela, zarządzającego), które wpływają na znajomość rynku, na którym prowadzona jest działalność gospodarcza oraz przejawiają się dużą elastycznością jej prowadzenia, co umożliwia szybką adaptację takiej jednostki do szybko zmieniających się warunków otoczenia, czy pozwalają na powielanie dobrych wzorców za zakresu produktów czy usług bądź rozwiązań z obszaru organizacji i zarządzania [Dylewski, 2016, s. 26],
- zdolności wytwórcze lub usługowe jednostki cechujące się niskim poziomem kosztów oraz jakością i konkurencyjną ceną wytwarzanych produktów czy usług, które wpływają na pozycję rynkową jednostki oraz uzyskanie przewagi konkurencyjnej [Danielak, Mierzwa, Bartczak, 2017, s. 17],
- dostępność do kluczowych zasobów, które zapewniają przewagę konkurencyjną na rynku,
- dostępność do zewnętrznych źródeł finansowania (czyli dostępności do oferowanych na rynku kapitałów obcych), które umożliwiają szybszy rozwój i zwiększanie udziału jednostki w rynku [Drewniak i in., 2017, s. 19],
- aspekty związane z polityką regulacyjną rządu, wsparcie finansowe oraz inne formy pomocy ze strony państwa i Unii Europejskiej – można tu zaliczyć wprowadzane programy pomocowe dla sektora MŚP oraz możliwość skorzystania z inwestycji zagranicznych czy w ostatnim czasie tarcze antykryzysowe mające na celu zniwelowanie skutków epidemii SARS-Cov-2 [Drewniak i in., 2017, s. 20].

Nie ulega jednak wątpliwości, iż efektywność funkcjonowania i rozwój mikroprzedsiębiorstwa są w dużej mierze uzależnione od decyzji i postawy przedsiębiorcy zarządzającego takim podmiotem.

Często jego wrodzony talent i intuicja, wspomagana wiedzą i doświadczeniem decyduje o rozwoju i przetrwaniu prowadzonego przedsiębiorstwa [Mieszajkina, 2018, s. 168].

Należy jednak pamiętać, że na funkcjonowanie i rozwój mikroprzedsiębiorstw wpływają również określone zagrożenia czy bariery, wynikające z uwarunkowań wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Wśród nich można wymienić:

- *bariery ekonomiczne* – wynikają z niskiego poziomu środków finansowych, który utrudnia nabycie określonych zasobów (np. nowych technologii, nowoczesnych maszyn czy urządzeń czy innych zasobów rzeczowych), a z drugiej strony często wynika z zatorów płatniczych, które wpływają na problemy z utrzymaniem odpowiedniego poziomu płynności finansowej i brakiem zdolności do bieżącego regulowania zobowiązań,
- *bariery kadrowe* – wynikają z problemu w pozyskaniu wykwalifikowanych pracowników, specjalistów, ciągłej rotacji pracowników, która nie pomaga w stworzeniu i utrzymaniu stałego zespołu pracowniczego. Bariery te często wynikają z braku możliwości awansowania pracowników oraz zapewnienia satysfakcjonującego pracownika poziomu wynagrodzenia [Mieszajkina, 2018, s. 171].
- *bariery związane z organizacją i zarządzaniem* – mikroprzedsiębiorstwa często zarządzane są jednoosobowo przez właściciela, który nie posiada odpowiedniej wiedzy, umiejętności czy kompetencji, brak też odpowiednio wykwalifikowanych menedżerów, a zatrudnieni pracownicy z uwagi na zbyt duże obciążenie pracą (braku czasu) nie wykonują zadań w terminie oraz zbyt dużo czasu poświęcają na zadania pilne, a nie ważne [Bariery wzrostu..., 2015, s. 12].
- *bariery prawne* – wynikają one bądź to z braku wiedzy, bądź zawiłości przepisów obowiązującego prawa, w szczególności prawa podatkowego, gdzie występuje wiele interpretacji, co do sposobu i zakresu ich stosowania. W tej sytuacji przedsiębiorca albo sam podejmie trud dokształcania się w tym zakresie w formie np. szkoleń, albo musi skorzystać z usług doradczych, co niewątpliwie wpływa na ponoszenie dodatkowych kosztów.
- *bariery związane z polityką gospodarczą* – do barier tych można zaliczyć m.in. skomplikowane procedury związane z ubieganiem się o wsparcie w postaci dotacji, subwencji czy innego rodzaju pomocy, niewłaściwe dopasowanie programów pomocowych do potrzeb małych przedsiębiorstw czy niedostateczną informację, co ma wpływ na niewielki udział w realizowanych programach. Dodatkowym utrudnieniem są również rozbieżności występujące pomiędzy terminami konkursów, a ich realizacją [Dylewski, 2016, s. 25].
- *bariery związane z występującymi sytuacjami kryzysowymi* – z jedną z tego rodzaju barier mieliśmy okazję się zatknąć w 2020 r., a dotyczy ona epidemii SARS-Cov-2, która rozprzestrzeniła się na całym świecie, a jej skutki odczuło wiele przedsiębiorstw, które borykały się z problemami z utrzymaniem swojej działalności. W chwili obecnej skutki te nadal są trudne do oszacowania, gdyż nie udało się jak dotąd całkowicie wyeliminować wirusa.

Kształtowanie polityki gospodarczej kraju w odniesieniu do mikroprzedsiębiorstw powinno być ukierunkowane na zmniejszenie wymienionych wcześniej barier i utrudnień w prowadzeniu działalności gospodarczej [Safin, 2012, s. 64].

Współcześnie pojęcie kryzysu identyfikowane jest z zagrożeniami dotyczącymi takich obszarów życia jak polityka, integralność społeczna, stabilność ekonomiczna, środowisko naturalne czy też zdrowie ludzkie. Prawidłowe funkcjonowanie przedsiębiorstwa w warunkach sytuacji kryzysowych zależy w dużej mierze od szybkich i właściwych reakcji na czynniki otoczenia wewnętrznego i zewnętrznego. W celu przetrwania i utrzymania aktywności gospodarczej w czasie kryzysu należy uprzednio opracować strategię kryzysową, a potem, kiedy sytuacja ta wystąpi, wdrożyć ją w możliwie najkrótszym czasie. Zarządzanie w sytuacji kryzysowej wiąże się z szybką reakcją na powstałą sytuację i podjęciem określonych działań, do których należą ustalenie nowych celów przedsiębiorstwa, planowanie, odpowiednia organizacja oraz motywacja i wprowadzenie kontroli nad osiągnięciem wyznaczonych celów. Wśród typowych skutków sytuacji kryzysowej związanej z działalnością gospodarczą wymienia się najczęściej:

- zmniejszenie zamówień czy kontraktów i umów z klientami, a często nawet utratę nabywców produktów i usług,

- spadek wydajności pracy,
- zwiększenie poziomu nadmiernych zapasów,
- zmniejszanie się rozmiarów produkcji czy świadczonych usług bądź działalności handlowej [Kraśński, 2019, s. 101].

Niewątpliwie jednym z istotnych celów funkcjonowania każdego przedsiębiorstwa jest prowadzenie działalności gospodarczej w nieprzerwany, ciągły sposób. Jednak wciąż wzrasta liczba czynników wewnętrznych, jak i zewnętrznych, które zagrażają tej ciągłości, dlatego przedsiębiorcy powinni wykorzystać swoją wiedzę, umiejętności i doświadczenie w celu szybkiego zidentyfikowania przesłanek i objawów, które zagrażają kontynuacji tej działalności gospodarczej [Głębocka, 2016, s. 67].

Przez przyjęcie założenia kontynuacji działalności, o którym szeroko traktuje *Międzynarodowy Standard Rewizji Finansowej 570, Kontynuacja Działalności*, rozumie się, iż przedsiębiorstwo zamierza kontynuować działalność w dającej się przewidzieć przyszłości. Za ocenę tej zdolności odpowiedzialność spoczywa na kadrze zarządzającej daną jednostką, która zobowiązana jest do przeprowadzenia dokładnej analizy sytuacji [*Międzynarodowy Standard...*, s. 100]. Dokonując oceny należy wziąć pod uwagę symptomy zagrożenia, do których zalicza się:

- poziom zobowiązań netto i zobowiązań krótkoterminowych oraz ich zbliżający się termin wymagalności w przypadku niemożności przedłużenia terminu spłaty,
- odstąpienie od sprzedaży kredytowej przez dostawców,
- finansowanie krótkoterminowymi kapitałami obcymi aktywów długoterminowych,
- niekorzystne wskaźniki finansowe, które są kluczowe dla przedsiębiorstwa,
- wykazywanie dużych strat na działalności operacyjnej,
- zmiany kierownictwa w przypadku likwidacji lub zaniechania prowadzenia działalności,
- problemy kadrowe, w szczególności związane z utratą personelu kierowniczego,
- niedobór kluczowych materiałów podstawowych, utrata istotnych rynków zbytu,
- wprowadzenie ryzykownych zmian technologicznych,
- procesy sądowe, które miałyby wpływ na działalność w przypadku niekorzystnego rozstrzygnięcia,
- brak polis i ubezpieczeń od zdarzeń losowych bądź od skutków ryzyka,
- zmiany istotne dla jednostki w zakresie polityki rządowej mające negatywny wpływ na jej działalność [Głębocka, 2016, s. 71].

POMOC PUBLICZNA DLA MIKROPRZEDSIĘBIORSTW W RAMACH TARCZ ANTYKRYZYSOWYCH I TARCZ FINANSOWYCH

W celu zapobiegania negatywnym skutkom wywołanym epidemią SARS-CoV-2 w Polsce, od momentu jej ogłoszenia rząd polski oferował pomoc publiczną przedsiębiorcom najbardziej dotkniętym ograniczeniami i restrykcjami w prowadzeniu ich działalności gospodarczej. Pomoc ta miała na celu nie tylko utrzymanie płynności finansowej tych przedsiębiorstw, ale przede wszystkim utrzymanie miejsc pracy w tych przedsiębiorstwach i zapobiec zwalnianiu pracowników.

Regulacje prawne dotyczące pomocy publicznej, o którą mogli wnioskować mikroprzedsiębiorcy, były wprowadzane w formie tzw. tarcz antykryzysowych i tarcz finansowych. Przepisy te były wprowadzane w drodze specustaw o przeciwdziałaniu skutkom epidemii SARS-CoV-2, które opracowywane były przez Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Rozwoju, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (pod nadzorem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów) we współpracy z agendami publicznymi i innymi ministerstwami [*Tarcza antykryzysowa...*]. Należy jednak podkreślić, iż pomoc publiczna w ramach tarcz antykryzysowych nie była skierowana tylko do przedsiębiorców, ale także do różnych innych grup. Wśród nich można wymienić choćby osoby zatrudnione na umowach cywilnoprawnych, organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne, osoby niepełnosprawne, rodziców, rolników, kierowców, artystów, sportowców, cudzoziemców, pacjentów czy instytucje kultury [*Tarcza antykryzysowa...*].

Warto również wspomnieć, iż pomoc publiczna w ramach tarcz antykryzysowych obejmowała nie tylko pomoc stricte finansową, ale także inne rozwiązania, które miały na celu ułatwić funkcjonowanie w tym szczególnym okresie. Rozwiązania te dotyczyły m.in. przesunięcia terminów do składania

deklaracji podatkowych, wprowadzenia usługi „czynnego żalu” w formie elektronicznej, przesunięcia terminu składania zeznań rocznych PIT za 2019 r. do 31 maja 2020 r. bez konieczności składania czynnego żalu, dodatkowych zasiłków opiekuńczych dla rodziców dzieci do lat 8, zdalnego korzystania z systemu opieki zdrowotnej (możliwość teleporad pielęgniarskich i lekarskich), wydłużenia czasu na rejestrację pojazdu sprowadzonego z zagranicy, tzw. wakacje kredytowe dla osób, które w trakcie epidemii SARS-CoV-2 miały problem ze spłatą kredytu (odroczenie spłat rat kredytów następowało w drodze porozumienia klienta z bankiem), przedłużenia ważności zezwoleń na pobyt tymczasowy oraz wiz krajowych dla obcokrajowców. W celu poprawy sytuacji w branży usług turystycznych wprowadzono również bon turystyczny dla dziecka (do ukończenia 18 roku życia), za pomocą którego rodzic mógł opłacić pobyt w hotelu do wysokości 500 zł, a także dodatek solidarnościowy dla osób, które w wyniku trudnej sytuacji gospodarczej spowodowanej kryzysem wywołanym epidemią SARS-CoV-2 utracili źródło dochodu oraz wiele innych [*Tarcza antykryzysowa...*].

Jak zatem widać, rozwiązania przygotowane przez polski rząd w ramach tarcz antykryzysowych i tarcz finansowych w swoich założeniach miały chronić wszystkich obywateli przed negatywnymi skutkami epidemii SARS-CoV-2 w Polsce i dotyczyły ochrony miejsc pracy, ochrony zdrowia, inwestycji publicznych, jak również pomocy finansowej dla przedsiębiorców oraz wzmocnienia systemu finansowego i gospodarki kraju. Tarcze antykryzysowe i tarcze finansowe w swoim pierwotnym założeniu miały być impulsem inwestycyjnym oraz stabilizatorem dla polskiej gospodarki [*Tarcza antykryzysowa...*]. Poszczególne wersje tarcz antykryzysowych wraz z ich podstawą prawną wprowadzane w Polsce w okresie rozprzestrzeniania się epidemii SARS-CoV-2 przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Charakterystyka tarcz antykryzysowych – wersja 1.0 – 9.0.

Table 1. Characteristics of anti-crisis shields – version 1.0 – 9.0.

Wersja Tarczy antykryzysowej	Podstawa prawna regulacji
1.0	Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2020 poz. 374), zmieniona ustawą Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2020 poz. 568).
2.0	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz. U. 2020 poz. 695) oraz Ustawa z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz. U. 2020 poz. 695).
3.0	Ustawa z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz. U. 2020 poz. 875).
4.0	Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz. U. 2020 poz. 1086).
5.0	Ustawa z dnia 17 września 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2020 poz. 1639).
6.0	Ustawa z dnia 9 grudnia 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2020 poz. 2255).
7.0	Ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2021 poz. 159).

8.0	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie wsparcia uczestników obrotu gospodarczego poszkodowanych wskutek pandemii COVID-19 (Dz. U. 2021 poz. 371).
9.0	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wsparcia uczestników obrotu gospodarczego poszkodowanych wskutek pandemii COVID-19 (Dz. U. 2021 poz. 713).

Źródło/Source: opracowanie własne na podstawie/own elaboration based on <https://isap.sejm.gov.pl/> (dostęp z dnia 08.07.2021 r.).

Jak wynika z tabeli 1., regulacje prawne dotyczące pomocy publicznej w ramach tarcz antykryzysowych przygotowywane przez polski rząd w analizowanym okresie ulegały szybkim zmianom, co wynikało ze zmieniających się uwarunkowań wynikających z trwającej epidemii SARS-CoV-2. Należy również przypomnieć, iż oprócz tarcz antykryzysowych w analizowanym okresie wprowadzono także tzw. tarcze finansowe 1.0 i 2.0, które dotyczyły pomocy finansowej dla przedsiębiorców, a obsługą której zajmował się Polski Fundusz Rozwoju (dalej PFR).

WPŁYW TARCZ ANTYKRYZYSOWYCH I TARCZ FINANSOWYCH NA SYTUACJĘ EKONOMICZNO-FINANSOWĄ BADANEGO MIKROPRZEDSIĘBIORSTWA

Analizę i ocenę wpływu tarcz antykryzysowych i tarcz finansowych na sytuację ekonomiczno-finansową mikroprzedsiębiorstwa przedstawiono w ujęciu syntetycznym na przykładzie jednej z rodzinnych firm województwa śląskiego, która prowadzi od ponad 20 lat działalność gastronomiczną w formie jednoosobowej działalności gospodarczej. Podstawowa działalność prowadzona jest na terenie Zespołu szkół, w wynajmowanych pomieszczeniach po dawnej stołówce szkolnej, a podstawową grupą odbiorców (klientów) są uczniowie tej placówki oświatowej. Ponadto firma ta poszerzyła swój zakres usług o catering obiadów dla osób starszych, pracowników przedsiębiorstw działających w branży budowlanej, transportowej, administracji publicznej, kosmetycznej i fryzjerskiej, mających swoje siedziby w najbliższym otoczeniu jej podstawowego punktu stacjonarnego.

Do czasu wystąpienia epidemii SARS-CoV-2 w 2020 r. w Polsce badane mikroprzedsiębiorstwo, mimo dużej konkurencji na rynku lokalnym, bardzo dobrze funkcjonowało i radziło sobie z wyzwaniami jakie stawał rynek, konkurencja i klienci. Jednakże wraz momentem ogłoszenia stanu epidemii w Polsce pojawiły się problemy, którym przedsiębiorca musiał stawić czoła, aby utrzymać firmę na rynku. W 2020 r. wprowadzone zostały bowiem ograniczenia w prowadzeniu działalności gastronomicznej (od marca do czerwca oraz od połowy października do końca 2020 r.), jak również zamknięto na długie miesiące placówkę szkolną. Efektem tego było zmniejszenie z dnia na dzień liczby klientów (uczniów szkoły) o ok. 30%. Ponadto przy pierwszym „lockdown’ie” wielu klientów rozpoczęło pracę w trybie zdalnym, a wiele firm i instytucji (m.in. salony kosmetyczne, fryzjerskie) również zostały zamknięte. Działalność badanego mikroprzedsiębiorstwa została więc ograniczona do sprzedaży posiłków wyłącznie na wynos (catering).

Na przełomie kwietnia i maja 2020 r. badane mikroprzedsiębiorstwo zaczęło borykać się z olbrzymim spadkiem popytu i brakiem klientów. Rozpoczęto więc kampanię reklamową w social mediach wykorzystując największe portale społecznościowe w celu pozyskania nowych klientów. Niestety działania te nie przyniosły znaczącej poprawy sytuacji. Właściciel badanego mikroprzedsiębiorstwa, chcąc ratować firmę przed zwolnieniem pracowników i upadłością, postanowił sięgnąć po pomoc finansową z programów rządowych, jakimi były tarcze antykryzysowe i tarcze finansowe. W tamtym okresie właściciel zdawał sobie również sprawę z tego, iż zatrudnieni u niego pracownicy mogą zacząć czuć się niepewnie pracując w branży gastronomicznej. Niestety kolejne „lockdown’y” i wprowadzone ograniczenia w prowadzeniu działalności w branży gastronomicznej doprowadziły do sytuacji, że stali pracownicy zaczęli się przebranżawiać i odchodzić z badanego mikroprzedsiębiorstwa. W czasie przygotowywania tego opracowania badane mikroprzedsiębiorstwo nadal funkcjonuje w branży gastronomicznej, zatrudnia 4 pracowników. Jednak z powodu nadal trwającej epidemii SARS-CoV-2

właściciel badanego mikroprzedsiębiorstwa zmagają się z dużymi problemami kadrowymi, organizacyjnymi oraz brakiem kluczowych klientów.

W celu ograniczenia skutków epidemii SARS-Cov-2 badane mikroprzedsiębiorstwo wystąpiło z wnioskiem o wsparcie w kilku programach rządowych. Wartość środków finansowych jaką pozyskało w 2020–2021 r. w ramach pomocy publicznej wg ich rodzaju oraz termin ich otrzymania przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Rodzaje, wartość i termin otrzymanej pomocy publicznej przez badane mikroprzedsiębiorstwo w latach 2020 – 2021.

Table 2. Types, value and timing of public aid received by the examined microenterprise in 2020 – 2021.

Rodzaj otrzymanej pomocy publicznej	Termin otrzymania środków finansowych	Kwota pomocy
2020 r.		
Bezzwrotna pożyczka z PUP	IV. 2020 r.	5 000 zł
Zwolnienie ze składek ZUS	III-V, XI-XII. 2020 r.	12 530 zł
Dofinansowanie do wynagrodzeń z PUP	V. 2020 r.	6 125 zł
Bezzwrotna dotacja z PUP	XII. 2020 r.	5 000 zł
RAZEM		28 655 zł
2021 r.		
Dofinansowanie do wynagrodzeń z WUP	I-III, VI. 2021 r.	23 848 zł
Zwolnienie ze składek ZUS	I-IV. 2021 r.	14 878 zł
Umorzona subwencja 1.0 z PFR	VI. 2021 r.	72 000 zł
Bezzwrotna dotacja z PUP	XII. 2021 r.	20 000 zł
RAZEM		130 724 zł

Źródło/Source: opracowanie własne na podstawie danych analizowanego mikroprzedsiębiorstwa/own elaboration based on data of the analysed micro-enterprise.

Z danych przedstawionych w tabeli 2. wynika, iż łączna wartość otrzymanej przez badane mikroprzedsiębiorstwo pomocy finansowej w ramach programów pomocowych związanych z ograniczaniem skutków epidemii SARS-Cov-2 w analizowanym okresie wyniosła 159 379 zł (28 655 zł w 2020 r. i 130 724 zł w 2021 r.).

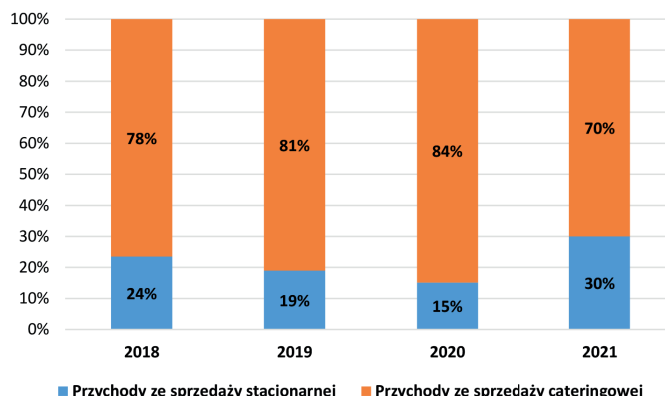
W 2020 r. największą pomoc finansową z tarcz antykryzysowych badane mikroprzedsiębiorstwo uzyskało w ramach zwolnienia ze składek ZUS (12.530 zł), które dotyczyło kilku miesięcy 2020 r. Dofinansowaniem do wynagrodzeń z PUP było objętych dwóch pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, a wypłacona pomoc finansowa dotyczyła okresu od kwietnia do czerwca 2020 r. Należy jednak wspomnieć, iż kwota uzyskanego dofinansowania do wynagrodzeń z PUP nie uwzględniała wysokości należnych składek na ubezpieczenie społeczne od tych wynagrodzeń, ponieważ w tym samym okresie mikroprzedsiębiorstwo korzystało ze zwolnienia ze składek ZUS.

W 2021 r. badane mikroprzedsiębiorstwo w ramach środków finansowych z tarcz antykryzysowych otrzymało dofinansowanie do wynagrodzeń z WUP, skorzystało ze zwolnienia ze składek ZUS oraz z bezzwrotnej dotacji z PUP na łączną kwotę 58 726 zł. Ponadto pozyskało również dofinansowanie z tarczy finansowej 1.0 o wartość 72 000 zł. Subwencja ta (subwencja 1.0 z PFR) została uruchomiona w 2020 r., ale zgodnie z założeniami programu po upływie 12 miesięcy od jej przyznania nastąpiło jej rozliczenie i subwencja ta została umorzona. W związku z tym, iż badane mikroprzedsiębiorstwo kwalifikowało się w 100% do umorzenia subwencji z tarczy finansowej 1.0, subwencja ta została umorzona w całkowitej jej wartości, a jej wartość wykazano w księgach w dacie jej umorzenia (czyli w 2021 r.).

W celu zobrazowania jaki wpływ miały wprowadzone ograniczenia w gastronomii w związku z wystąpieniem epidemii SARS-CoV-2 na strukturę rodzajową sprzedaży badanego mikroprzedsiębiorstwa przedstawiono procentowy udział osiągniętych przychodów ze sprzedaży w podziale na sprzedaż stacjonarną i catering w latach 2018 – 2020. Strukturę tę prezentuje wykres 1.

Wykres 1. Procentowy udział przychodów ze sprzedaży badanego mikroprzedsiębiorstwa według rodzaju sprzedaży w latach 2018 – 2021.

Figure 1. Percentage share of sales revenues of the examined micro-enterprise by type of sales in 2018 – 2021.

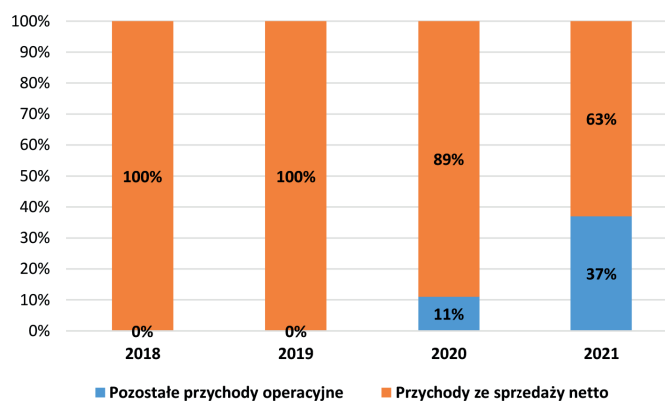
Źródło/Source: opracowanie własne na podstawie danych finansowych badanego mikroprzedsiębiorstwa/own elaboration based on data of the analysed micro-enterprise.

Na podstawie danych przedstawionych na wykresie 1. można zauważyć, iż w 2018 r. przychody ze sprzedaży stacjonarnej (tj. w lokalu mikroprzedsiębiorcy) stanowiły niespełna 1/4 ogółu przychodów ze sprzedaży. Pozostałą część stanowiła sprzedaż cateringowa posiłków z dowozem do klienta. W 2019 r. udział sprzedaży stacjonarnej zmniejszył się już do 1/5, a w kolejnym roku (2020 r.) do 15%, co bezpośrednio było związane z wprowadzeniem w Polsce w marcu 2020 r. pierwszego „lockdown’u” z powodu epidemii SARS-CoV-2 oraz znacznego ograniczenia działalności gastronomicznej. W 2021 r. nastąpił natomiast istotny wzrost sprzedaży stacjonarnej w lokalu przedsiębiorcy w porównaniu do roku poprzedniego, z jednoczesnym zmniejszeniem udziału sprzedaży cateringowej. Jest to niewątpliwie skutek ponownego otwarcia placówki szkolnej w okresie maj-czerwiec 2021 r., dla której badane mikroprzedsiębiorstwo świadczy usługi gastronomiczne, a także rozpoczęcia nauki stacjonarnej przez młodzież szkolną od września do grudnia 2021 r.

Wpływ pomocy publicznej w postaci środków finansowych jakie otrzymało badane mikroprzedsiębiorstwo z tarcz antykryzysowych i tarcz finansowych (które zostały ujęte jako pozostałe przychody operacyjne) na strukturę łącznych przychodów badanego mikroprzedsiębiorstwa w latach 2018 - 2020 przedstawia wykres 2.

Wykres 2. Struktura procentowa przychodów netto ze sprzedaży i pozostałych przychodów operacyjnych w przychodach ogółem badanego mikroprzedsiębiorstwa w latach 2018 – 2021.

Figure 2. Percentage structure of net sales revenues and other operating revenues in total revenues of the examined micro-enterprise in the years 2018 – 2021.

Źródło/Source: opracowanie własne na podstawie danych finansowych badanego mikroprzedsiębiorstwa/own elaboration based on data of the analysed micro-enterprise.

Jak wynika z danych przedstawionych na wykresie 2., w latach 2018 – 2019 (tj., kiedy nie było jeszcze epidemii SARS-CoV-2 w Polsce) łączną wartość przychodów stanowiły przychody netto ze sprzedaży, czyli przychody z podstawowej (zwykłej) działalności gastronomicznej mikroprzedsiębiorstwa. W 2020 r. struktura ta uległa jednak zmianie i w przychodach ogółem pojawił się już 11% udział pozostałych przychodów operacyjnych, na które składa się wartość otrzymanego wsparcia finansowego z programów rządowych w ramach tarcz antykryzysowych w związku z wystąpieniem stanu epidemii SARS-CoV-2 w kraju oraz udziałem badanego mikroprzedsiębiorstwa w programie aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych po 50-tym roku życia (prace interwencyjne z PUP). W 2021 r. można dostrzec, iż udział pozostałych przychodów operacyjnych jeszcze bardziej wzrósł i wyniósł 37% przychodów ogółem. Tak duży udział wynika z tego, iż badane mikroprzedsiębiorstwo również w kolejnym roku epidemii SARS-CoV-2 nadal było beneficjentem pomocy finansowych z rządowych tarcz antykryzysowych, a ponadto uzyskało również całkowite umorzenie subwencji z tarczy finansowej 1.0 w wysokości 72.000 zł.

W celu zobrazowania wpływu pomocy publicznej, jaką otrzymało badane mikroprzedsiębiorstwo, na jego sytuację ekonomiczno-finansową w latach 2020–2021 w tabeli 3. przedstawiono uproszczony rachunek wyników za lata 2018 – 2021.

Tabela 3. Uproszczony rachunek wyników mikroprzedsiębiorstwa w latach 2018 – 2021.

Table 3. Simplified profit and loss account of microenterprises in 2018 – 2021.

Wyszczególnienie	Dane za lata			
	2018	2019	2020	2021
Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi	293238 zł	332 297 zł	258 612 zł	221 921 zł
Koszty działalności operacyjnej	261 937 zł	305 848 zł	289 565 zł	235 006 zł
Amortyzacja	0 zł	2 993 zł	9 546 zł	10 062 zł
Zużycie materiałów i energii	127 960 zł	155 720 zł	136 366 zł	78 780 zł
Usługi obce	18 150 zł	18 841 zł	9 402 zł	20 096 zł
Podatki i opłaty	1 532 zł	2 766 zł	1 002 zł	4 481 zł
Wynagrodzenia	98 954 zł	104 142 zł	107 673 zł	97 850 zł
Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	13 990 zł	15 981 zł	24 453 zł	21 670 zł
Pozostałe koszty rodzajowe	1 351 zł	5 405 zł	1 124 zł	2 067 zł
Zysk (strata) ze sprzedaży	31 301 zł	26 449 zł	-30 953 zł	-13 085 zł
Pozostałe przychody operacyjne	-	-	32 210 zł	130 724 zł
– Dotacje	-	-	33 210 zł	130 724 zł
Pozostałe koszty operacyjne	-	-	-	-
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	31 301 zł	26 449 zł	2 257 zł	117 639 zł

Źródło/Source: opracowanie własne na podstawie danych finansowych badanego mikroprzedsiębiorstwa/*own elaboration based on data of the analysed micro-enterprise.*

Na podstawie danych przedstawionych w tabeli 3 można zauważyć, iż w pierwszych dwóch latach analizowanego okresu mikroprzedsiębiorstwo osiągnęło dodatni wynik na sprzedaży (adekwatnie 31 301 zł w 2018 r. i 26 449 zł w 2019 r.). W związku z tym, iż wynik na pozostałej działalności operacyjnej w tym okresie był zerowy, to w tych samych kwotach zamknął się również wynik na działalności operacyjnej. Sytuacja wygląda jednak nieco inaczej w kolejnych dwóch latach (tj. 2020 i 2021), kiedy to wystąpiła w Polsce epidemia SARS-CoV-2 i pojawiły się problemy zarówno z popytem na usługi gastronomiczne, jak i ograniczenia w prowadzeniu tego rodzaju działalności. Widać wyraźnie, iż wynik na sprzedaży w tychże latach jest ujemny (strata na poziomie: -30 953 zł w 2020 r. i -13 085 zł w 2021 r.) i tylko dzięki wsparciu finansowemu ze strony programów rządowych (tarcz antykryzysowych i tarcz finansowych) badanemu mikroprzedsiębiorstwu udało się utrzymać płynność finansową w tym trudnym okresie. Wsparcie to zostało wykazane w uproszczonym rachunku wyników w pozycji pozostałe przychody operacyjne. Pozyskanie bowiem pomocy publicznej w wysokości 33 210 zł w 2020 r. pozwoliło zamknąć ten rok na niewielkim zysku na działalności operacyjnej. Strata na sprzedaży jaką bowiem odnotowało mikroprzedsiębiorstwo w tym roku była bowiem największą stratą w historii tej firmy. W 2021

r. wynik na działalności operacyjnej był już znacznie lepszy i zamknął się kwotą na poziomie 130 724 zł. Należy jednak podkreślić, iż jest to znowu zasługą pozyskanej pomocy publicznej, bez której badane mikroprzedsiębiorstwo odnotowałoby stratę. Jak zatem widać, w okresie epidemii SARS-CoV-2 sytuacja ekonomiczno-finansowa badanego mikroprzedsiębiorstwa wyglądała bardzo źle i tylko dzięki wsparciu finansowemu ze strony tarcz antykryzysowych i tarcz finansowych udało się przetrwać tę sytuację kryzysową. Skutki ekonomiczne wywołane epidemią SARS-CoV-2 miały zatem bardzo istotny negatywny wpływ na osiągnięte wyniki z prowadzonej działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorstwa.

PODSUMOWANIE

Zarządzanie mikroprzedsiębiorstwem, szczególnie w warunkach kryzysu, nie jest zadaniem łatwym, czego przykładem w ostatnich latach jest zarządzanie w warunkach epidemii SARS-CoV-2. Przedsiębiorcy z dnia na dzień musieli odnaleźć się w nowej rzeczywistości prowadzenia własnych biznesów. W celu zminimalizowania rozprzestrzeniania się w kraju wirusa Covid-19 rząd polski wprowadził ograniczenia i restrykcje, które w swoich skutkach negatywnie wpłynęły na prowadzenie działalności gospodarczych wielu przedsiębiorstw. Jedną z branż, która została najbardziej dotknięta skutkami wprowadzania obostrzeń sanitarno-epidemiologicznych była branża gastronomiczna. Przedsiębiorcy tych jednostek byli zmuszeni do podjęcia wielu trudnych decyzji, które miały na celu zapobiec zwalnianiu pracowników i utrzymaniu ciągłości prowadzonej działalności. Priorytetem dla mikroprzedsiębiorstw branży gastronomicznej stało się wówczas przeorganizowanie systemu pracy i zmiana formy dostarczania swoich produktów i usług, na co niewątpliwie miał wpływ zakaz konsumpcji w lokalach stacjonarnych. Ograniczenie prowadzenia działalności gastronomicznej wpłynęło bezpośrednio na znaczne zmniejszenie przychodów ze sprzedaży, a w dalszej kolejności na problemy z płynnością finansową i spadkiem rentowności mikroprzedsiębiorstw. Przedsiębiorcy chcąc utrzymać się na rynku oraz nadal zapewniać zatrudnienie swoim pracownikom musieli działać szybko, biorąc jednocześnie pod uwagę wytyczne dotyczące bezpiecznych dostaw artykułów żywnościowych, a także ograniczając rozprzestrzenianie się wirusa wśród swoich pracowników oraz klientów. Nie mniej jednak w wielu przypadkach decyzje jakie podejmowali w tym zakresie przedsiębiorcy były niewystarczające i konieczne stało się szukanie pomocy finansowej, w tym pomocy publicznej. W celu zapobiegania negatywnym skutkom epidemii SARS-CoV-2 i wprowadzonym ograniczeniom, władze państwowe wyszły z pomocą do przedsiębiorców oferując pomoc publiczną w zakresie tarcz antykryzysowych i tarcz finansowych. Pomoc finansowa miała pomóc w utrzymaniu płynności finansowej przedsiębiorców najbardziej dotkniętych restrykcjami w okresie trwania epidemii SARS-CoV-2 i uchronić pracowników przed utratą miejsc pracy. Do najbardziej powszechnych pomocy finansowych dla mikroprzedsiębiorstw należały: zwolnienia ze składek ZUS, dofinansowania do wynagrodzeń pracowników z Powiatowych i Wojewódzkich Urzędów Pracy, bezzwrotne pożyczki i dotacje, a także subwencje finansowe z PFR.

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że wystąpienie epidemii SARS-CoV-2, a w rezultacie ograniczenie prowadzenia działalności gastronomicznej w latach 2020–2021 negatywnie wpłynęło na spadek przychodów ze sprzedaży badanego mikroprzedsiębiorstwa, a także na znaczne pogorszenie się wyniku finansowego ze sprzedaży. Należy jednak zauważyć, że otrzymana pomoc finansowa ze strony rządu miała istotny wpływ na poprawę sytuacji ekonomiczno-finansowej badanej jednostki, a to w rezultacie pomogło utrzymać płynność finansową i rentowność prowadzonej działalności. Dzięki temu badane mikroprzedsiębiorstwo nie miało problemów ze spłatą krótkoterminowych zobowiązań i kontynuacją działalności w tym trudnym okresie.

BIBLIOGRAFIA

- Danielak W., Mierzwa D., Bartczak K., 2017: *Małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce. Szanse i zagrożenia rynkowe*, Wydawnictwo EXANTE, Wrocław.
- Drewniak. R, Goździewska-Nowicka A., Posadzińska I., Voss G., 2017: *Uwarunkowania działalności małych i średnich przedsiębiorstw, Przywództwo, Marketing, Budżet*, CeDeWu, Warszawa.

- Dylewski M., 2016: *Finanse Małych i Średnich Firm, Innowacje, Decyzje, Procesy*, CeDeWu, Warszawa.
- Głębocka M., 2016: *Przesłanki braku kontynuacji działalności a sprawozdawczość finansowa jednostki – wybrane problemy*, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Zeszyty Naukowe, Nr 287, Katowice.
- Kraśński M., 2019: *Zarządzanie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław.
- Mieszajkina E., 2018: *Zarządzanie przedsiębiorcze w małych firmach*, Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej, Lublin.
- Safin K., 2012: *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem*, Wydawnictwo UE, Wrocław.
- Bariery wzrostu*, Projekt badawczy PARP, Panel Polskich Przedsiębiorstw, Konferencja Zarządzanie Jutrem bariery i czynniki wzrostu firm w Polsce, Warszawa 2015.
- Międzynarodowy Standard Rewizji Finansowej 570, Kontynuacja Działalności*, s. 100, https://polanskiaudit.pl/wp-content/uploads/2012/08/MSRF_570_KONTYNUACJA-DZIA%C5%81ALNO%C5%99ACI.pdf
- Tarcza antykryzysowa – O tarczy*, <https://www.gov.pl/web/tarczaantykryzysowa/o-tarczy>
- Tarcza antykryzysowa – pytania i odpowiedzi*, <https://www.gov.pl/web/tarczaantykryzysowa/pytania-i-odpowiedzi>
- Tarcza antykryzysowa. Znajdź swój pakiet dla pracownika*, <https://www.gov.pl/web/tarcza-antykryzysowa/znajdz-swoj-pakiet-dla-pracownika>
- Tarcza antykryzysowa – co to takiego?* <https://www.gov.pl/web/tarczaantykryzysowa>
<https://isap.sejm.gov.pl/>